

Школьник І.О.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України” (м. Суми)

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ ПІД ВПЛИВОМ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЦЕСІЇ

Досліджено особливості реформування системи регулювання та нагляду за фінансовим ринком під впливом світової фінансової кризи як на світовому рівні, так і в окремих країнах. Розглянуто основні підходи до регулювання фінансового ринку у США, Європейському Союзі та країнах пострадянського простору й Україні.

In the article the author investigates features of reforming the system of regulation and supervision of the financial market under the influence of world financial crisis on the level of different countries and on the world level. The basic approaches to regulation of the financial market in the USA, the European Union, the countries of the post-Soviet territory and Ukraine are considered.

Ключові слова: фінансова система, фінансовий нагляд, фінансове регулювання, фінансовий ринок.

Криза світового фінансового ринку висвітлила цілий ряд серйозних проблем, пов'язаних із низьким рівнем ефективності державного регулювання фінансового сектору економіки. Характер її впливу на країни з різним ступенем розвитку та ефективності регулювання фінансового ринку істотно різниться за глибиною та масштабами, оскільки значною мірою залежить від рівня інтегрованості цих країн у глобальну фінансову систему і недосконалості їхніх систем регулювання та нагляду за діяльністю інститутів фінансового посередництва.

Питання ефективного регулювання фінансового ринку розглядалися і в докризовий період, але розгортання фінансової кризи у світовому масштабі привернуло увагу не лише науковців, а й практиків і політиків. Розв'язанням даної проблеми займаються на рівні як міжнародних фінансових організацій, так і Європейського Союзу; вона є досить важливою та дискусійною в Україні, адже зміни в макрофінансовій ситуації зміщують акценти в організації та забезпеченні стабільності функціонування національної фінансової системи. Останнім часом в Україні знову розпочалася дискусія щодо створення єдиного мегарегулятора фінансового сектору, у зв'язку з чим необхідно дослідити особливості існуючих підходів та основні напрями їх реформування. Дослідженню даної проблеми присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема О. Барановського, Я. Белінської, В. Міщенко, В. Крилової, Є. Швеця, Е. Сандояна, А. Ліннікова, М. Вебера, Є. Хюпкес, М. Квінтіна, М.У. Тейлора та інших¹.

---

¹ Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Моногр. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. — 754 с.; Белінська Я.В. Пруденційний нагляд у сучасній монетарній політиці // Стратегічні пріоритети. — 2008. — № 4. — С. 104—114; Міщенко В., Крилова В.,

Підходи до фінансового нагляду, які існували в докризовий період, нині досить різко критикуються і вважаються однією з основних причин виникнення світової фінансової кризи. У результаті обговорення даної проблеми на рівні керівників країн G-20 прийняте рішення, що координаторами регулювання світової фінансової системи будуть МВФ і Рада з фінансової стабільності, яку буде створено на базі Форуму з фінансової стабільності — органу, заснованому в 1998 році міністрами фінансів та головами центральних банків країн G-7 для виявлення на ранніх етапах “проблемних місць” у світовій фінансовій системі. З урахуванням зміни не лише назви, а й статусу, Раду з фінансової стабільності буде суттєво розширено, до її складу ввійдуть представники всіх країн G-20 і Єврокомісії. Функції її виконавчого органу покладено на Міжнародну колегію з нагляду за роботою національних фінансових ринків. Водночас необхідно підкреслити, що формальне створення двох мегакоординаторів світової фінансової системи проблему саму по собі не ліквідує, а натомість призведе до виникнення ряду невирішених питань, зокрема щодо розподілу тих функцій, які вони повинні будуть виконувати.

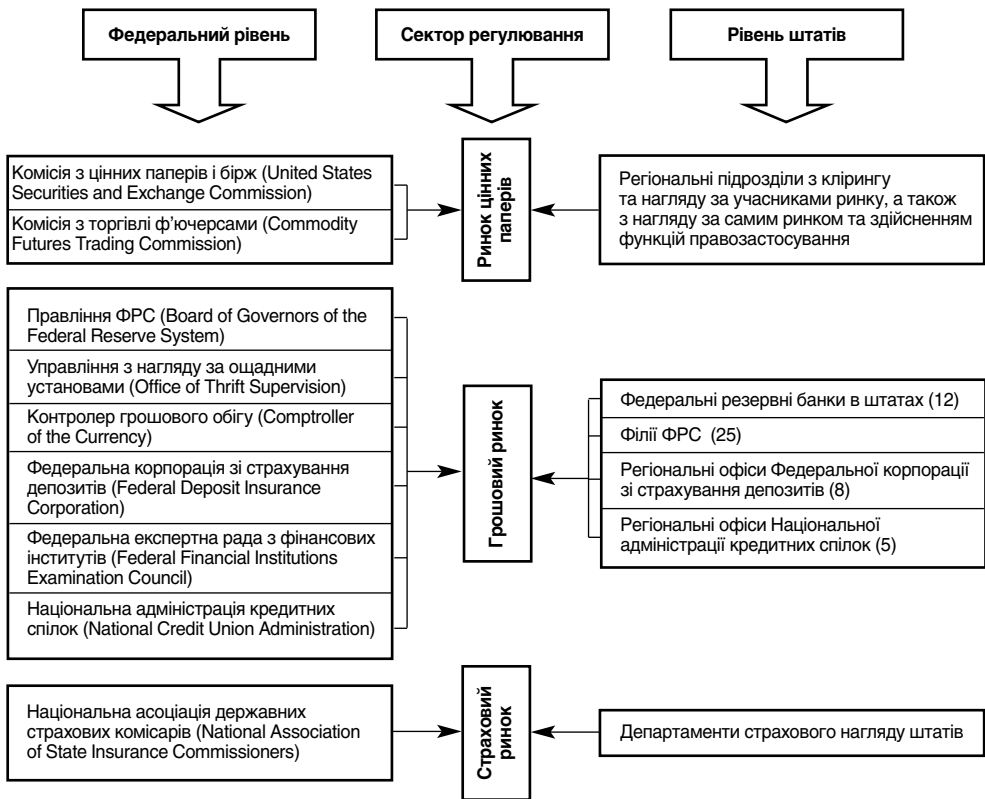
Криза, що розпочалась у США, стала поштовхом до перегляду їхньої системи регулювання та нагляду (рис. 1). На відміну від цілого ряду країн — членів Європейського Союзу, у США мова про створення єдиного мегарегулятора не йде, але при цьому ведеться наймасштабніша з часів Великої депресії, коли фактично було закладено структуру чинної системи фінансового регулювання та нагляду, робота з її реформування з метою такого розподілу повноважень між діючими регуляторами, щоб максимально запровадити нагляд над фінансовими установами. Крім того, запропоновано цілий ряд вимог стосовно більш жорсткого контролю з боку держави над діяльністю фінансових конгломератів, які є системно значимими для економіки не лише окремої країни, а й світу.

Значні зміни в архітектурі регулювання та нагляду за фінансовим ринком розпочалися і в країнах Європейського Союзу. Так, 23 вересня 2009 року Європейська комісія ухвалила створення дворівневої системи фінансового нагляду, яка повинна розпочати діяти з 2010 року². Нею передбачається створення Європейської ради з системних ризиків (European Systemic Risk Board — ESRB) для здійснення макропруденційного нагляду і раннього виявлення ризиків, що загрожують стабільності фінансової системи Євросоюзу (рис. 2).

Швец Є. Еволюція банківського нагляду: європейський досвід // Вісник НБУ. — 2007. — № 7. — С. 5—11; *Сандоян Э.* Проблемы модернизации регулирования финансовых систем в постсоветских странах в контексте глобального финансового кризиса: [Електр. ресурс]. — <http://www.rau.am/downloads/Sandoyan/articles/79.pdf>; *Линников А.* Организационно-правовые предпосылки формирования единого органа банковского надзора Европейского Союза: [Електр. ресурс]. — <http://www.rvlst.ru/archive/index.452.php>; *Вебер М.* Разработка политического курса, экономика и глобальные финансовые рынки // Вестник Финансовой академии. — 2008. — № 1. — С. 21—31; *Хюнкес Е.* Механизмы подотчетности органов регулирования финансового сектора // Вопросы экономики. — 2006. — № 39. — 27 с.

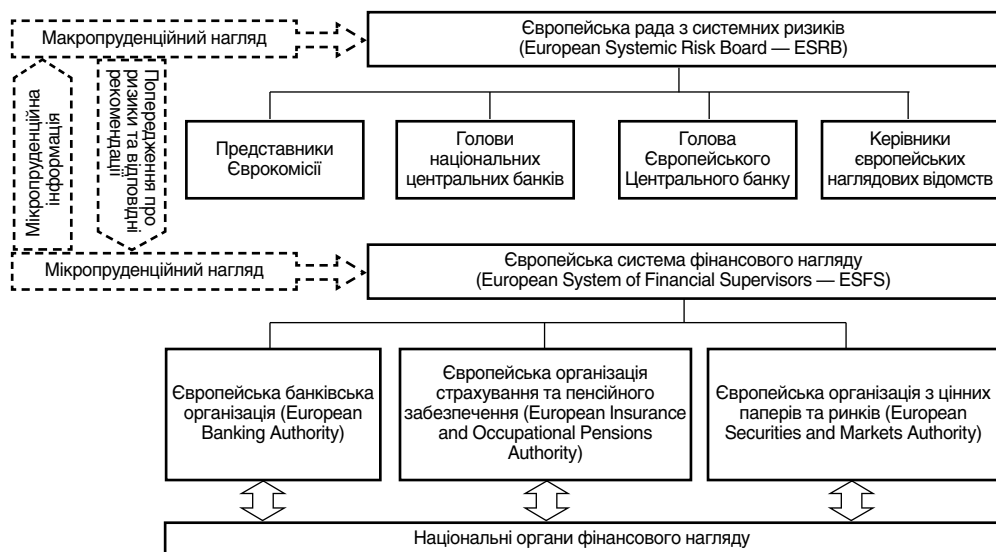
² Commission staff working document: [Електр. ресурс]. — http://ec.europa.eu/internal_market/finances/committees/index_en.htm.

Джерело: розроблено автором.

Рис. 1. Чинна система фінансового регулювання та нагляду США

Новостворений орган має повноваження щодо розробки рекомендацій для окремих країн, груп країн та їх наглядових органів стосовно запровадження необхідних змін із метою забезпечення стабільності фінансової системи Європейського Союзу в цілому. Поряд з тим формується Європейська система фінансового нагляду (European System of Financial Supervisors — ESFS), яка повинна забезпечити створення повноцінної системи пруденційного нагляду на мікрорівні та безпосередньо працювати з національними органами фінансового нагляду для запровадження єдиної системи стандартів надання фінансових послуг для країн ЄС. Європейська система фінансового нагляду передбачає формування трьох органів, які на даному рівні замінять існуючі на сьогодні профільні органи, а саме: Європейська банківська організація (European Banking Authority) прийде на зміну Європейському комітету банківського нагляду (CEBS), Європейська організація страхування та пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority) — Європейському комітету страхового та пенсійного нагляду (CEIOPS), Європейська організація з цінних паперів та ринків (European Securities and Markets Authority) — Європейському комітету регуляторів цінних паперів (CESR).

Джерело: розроблено автором.

Рис. 2. Реформована архітектура фінансового нагляду Європейського Союзу

Відповідно на Європейську систему фінансового нагляду буде покладено розробку єдиних стандартів надання фінансових послуг і зведення правил для всіх країн — членів Європейського Союзу.

Запровадження нових органів нагляду здійснюватиметься поступово. Європейська система фінансового нагляду та її існуючі на сьогодні органи насамперед повинні забезпечити якісний та ефективний обмін фінансовою інформацією між національними регуляторами, а також максимально сприяти тісній співпраці між національними і регіональним регуляторами.

Водночас створення єдиної системи європейського нагляду має досить багато перешкод, зумовлених суттєвими розбіжностями в національних системах фінансового нагляду країн — членів ЄС, навіть незважаючи на досить тривалий час формування єдиного економічного та фінансового простору. “У найзагальнішому вигляді система нагляду за діяльністю на фінансових ринках ЄС протягом багатьох років мала два різноспрямованих вектори розвитку. З одного боку, фінансові системи країн — членів Євросоюзу характеризувалися значним різноманіттям, і, відповідно, суттєво відрізнялись і системи організації нагляду за банківською діяльністю, включаючи склад і характер повноважень наглядових органів. З другого боку, формування європейської банківської системи протягом останніх десятиріч було обумовлене створенням єдиного європейського ринку капіталу з уніфікацією законодавств країн — членів ЄС і прагненням створити єдині загальні правила банківського регулювання та нагляду на європейському ринку. Саме прагнення створити єдиний ринок капіталу найчастіше називають як

одну з основних причин уніфікації банківського законодавства, прояву тенденції розвитку системи нагляду за фінансовими ринками в бік створення єдиних правил нагляду за банківською діяльністю, ринком цінних паперів та діяльністю на ринку страхових послуг”³.

Основні підходи до регулювання фінансового ринку в країнах — членах ЄС досить різноманітні: поряд із країнами, які мають єдиний орган нагляду (мега-регулятор) за функціонуванням усього фінансового ринку та його учасниками (Австрія, Данія, Естонія, Великобританія, Латвія, Німеччина, Угорщина), є країни, де існують окремі органи нагляду за банками, небанківськими фінансовими установами і за операціями з цінними паперами (Іспанія, Італія, Литва, Польща, Португалія, Словенія, Франція). Крім того, у країнах Європейського Союзу використовують й інші моделі фінансового регулювання та нагляду: наприклад, єдиний орган здійснює нагляд за небанківськими установами та операціями з цінними паперами; уповноваженим органом фінансового нагляду за всіма секторами фінансового ринку та фінансовими установами є центральний банк. При цьому навіть у країнах з єдиним мегарегулятором (тобто з єдиним наглядовим органом) розподіл повноважень між центральним банком та іншими структурними підрозділами є досить нерівномірним. Так, зокрема, у Німеччині, незважаючи на наявність єдиного органу регулювання — Федерального управління фінансового нагляду Німеччини, Бундесбанк має значне коло повноважень у сфері банківського нагляду. Усе, що стосується безпосередньо регулювання банківської діяльності та нагляду за кредитними установами, закріплено в законі Німеччини “Про банківську діяльність”. На Бундесбанк покладено функції аналізу документації, річної, аудиторської звітності, формування норм та принципів банківського нагляду, у тому числі відповідно до вимог Базеля II, участі в регулярних перевірках кредитних організацій, антикризовому управлінні; до того ж він спільно з Федеральним управлінням фінансового нагляду здійснює консолідований нагляд за діяльністю фінансових конгломератів на території Німеччини.

Крім того, проблеми формування єдиного стандартизованого підходу до фінансового нагляду в Європейському Союзі також пов’язані із значною різноманітністю сформованих інституційних основ розвитку окремих секторів фінансового ринку. Так, якщо порівняти Німеччину, де вже створено мегарегулятор, і Великобританію, яка однією з перших запровадила його на фінансовому ринку, то очевидно, що інституційні будови їх банківських секторів суттєво різняться між собою, зокрема, в Німеччині функціонують універсальні банки, а у Великобританії — спеціалізовані.

Слід також підкреслити, що, незважаючи на формування тенденції створення єдиного органу фінансового нагляду, роль національних банків залишатиметься досить вагомою, що підтверджують своїм прикладом і Німеччина, й ряд інших країн, які мають мегарегулятори, але тією чи іншою мірою делегували повноваження

---

³ *Линников А.С.* Зазнач. праця.

щодо банківського нагляду центральним банкам. Така сама тенденція спостерігається і під час формування нової архітектури фінансового нагляду Європейського Союзу, оскільки до Європейської ради з системних ризиків обов'язково входить як Голова Європейського центрального банку, так і голови національних банків усіх країн; при цьому керівники наглядових органів інших секторів фінансового ринку на макрорівні не представлені.

Питання щодо створення єдиного мегарегулятора фінансового ринку неодноразово обговорювалися в Україні ще до початку фінансової кризи. Дедалі частіше про це згадують у нинішній ситуації; здебільшого пропозиції щодо створення єдиного регуляторного органу разом із Національним банком України надходять від Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг. В Україні укладено Меморандум про співробітництво між Держфінпослуг, НБУ і ДКЦПФР, але, як свідчить проведений аналіз, він практично не виконується і використовується, як правило, досить фрагментарно у вигляді створення тимчасових робочих груп із приводу розробки певних нормативних документів. Стабільно же працюючого органу, який дозволив би координувати дії основних державних інституцій, що регулюють фінансовий ринок, не існує. Таким чином, доцільно розглянути особливості державного регулювання фінансового ринку в країнах, де він також перебуває на ранніх стадіях свого становлення.

До наведеного в таблиці переліку країн увійшли колишні республіки СРСР, отже, всі вони мають однаковий часовий період для створення як самого фінансового ринку, так і його регуляторів. Вибір саме цих країн обумовлений ще й тим, що між державними органами, які регулюють фінансовий ринок, були підписані різноманітні угоди про співпрацю та обмін певною інформацією. Прикладом такого співробітництва може бути створена у 2003 році Рада керівників державних органів із регулювання ринків цінних паперів країн — учасниць СНД.

Державні органи, що регулюють фінансовий ринок, відрізняються як за кількістю, так і за статусом та підзвітністю. Так, у Казахстані створено єдиний уповноважений орган із регулювання та нагляду за фінансовим ринком країни — Агентство з регулювання та нагляду за фінансовим ринком та фінансовими організаціями, яке здійснює державне регулювання як банківського сектору, так і ринку цінних паперів, страхового ринку і ринку пенсійних послуг, тобто тут фактично створено єдиний мегарегулятор фінансового ринку. Водночас єдиний мегарегулятор створено й у Вірменії, але його функції виконує саме Центральний банк, який здійснює регулювання та нагляд за всім фінансовим ринком (таке рішення було прийнято у 2007 році).

У всіх інших розглянутих нами країнах спільним є регулювання грошового ринку, яке покладається на їх центральні банки. Що ж стосується регулювання ринку цінних паперів, то кількість органів відрізняється по країнах.

Наприклад, у Російській Федерації основні функції з регулювання фінансового ринку покладено на Федеральну службу з фінансового ринку, створену в 2004 році.

Таблиця. Особливості державного регулювання фінансового ринку на різних стадіях розвитку в різних країнах

Країна	Регулюючий орган (органи)	Статус органу та підзвітність	Сектори, що регулюються	Законодавство
1	2	3	4	5
Білорусь	Департамент із цінних паперів	Структурний підрозділ Міністерства фінансів	Ринок цінних паперів	Постанова Ради Міністрів "Положення про департамент з цінних паперів Міністерства фінансів Республіки Білорусь" (2006 рік)
Вірменія	Національний банк Республіки Білорусь	Державний орган, підзвітний Президенту	Грошовий ринок	Банківський кодекс Республіки Білорусь (2000 рік)
Казахстан	Центральний банк Республіки Вірменія	Державний орган, підзвітний Національному зібранню	Грошовий ринок Страховий ринок Ринок цінних паперів Ринок пенсійних послуг	Закон "Про центральний банк Республіки Вірменія" (2006 рік)
Киргизстан	Агентство з регулювання та нагляду за фінансовим ринком та фінансовими організаціями	Єдиний уповноважений орган регулювання та нагляду, підзвітний Президенту	Грошовий ринок Страховий ринок Ринок цінних паперів Ринок пенсійних послуг	Закон Республіки Казахстан "Про державне регулювання та нагляд за фінансовим ринком та фінансовими організаціями" (2003 рік)
Молдова	Національний банк Республіки Киргизької	Самостійний орган, підзвітний Парламенту	Грошовий ринок	Закон "Про Національний банк Киргизької Республіки" (2007 рік)
Російська Федерація	Державна служба з регулювання та нагляду за фінансовим ринком Киргизької Республіки	Уповноважений державний орган виконавчої влади, підзвітний Уряду	Ринок цінних паперів Ринок фінансових послуг	Закон "Про Державну службу з регулювання та нагляду за фінансовим ринком Киргизької Республіки" (2005 рік)
Молдова	Національний банк Молдови	Самостійний публічний орган, підзвітний Парламенту	Грошовий ринок	Закон "Про Національний банк Молдови" (1995 рік)
Російська Федерація	Національна комісія з фінансового ринку	Самостійний орган, підзвітний Парламенту	Ринок цінних паперів Ринок фінансових послуг	Закон Республіки Молдова "Про національну комісію з фінансового ринку" (2007 рік)
Російська Федерація	Федеральна служба з фінансових ринків	Федеральний орган виконавчої влади, підзвітний Уряду	Ринок цінних паперів Ринок фінансових послуг (за винятком страхового ринку)	Постанова Уряду РФ "Про федеральну службу з фінансових ринків" (2004 рік)
Російська Федерація	Центральний банк РФ	Особливий публічно-правовий інститут, який не є органом державної влади і підзвітний Державній Думі Федерального зібрання	Грошовий ринок	Федеральний Закон "Про центральний банк Російської Федерації" (2002 рік)
Російська Федерація	Федеральна служба страхового нагляду	Федеральний орган виконавчої влади, підзвітний Міністерству фінансів	Страховий ринок	Постанова Уряду РФ "Положення про федеральну службу страхового нагляду" (2004 рік)

Закінчення табл.

1	2	3	4	5
	Національний банк Таджикистану	Самостійний орган, підзвітний Нижній палаті Парламенту	Грошовий ринок	Закон "Про Національний банк Таджикистану" (1996 рік)
Таджикистан	Агентство з розвитку ринку цінних паперів та спеціалізованого реєстратора	Структурний підрозділ при Міністерстві фінансів	Ринок цінних паперів	Закон Таджикистану "Про цінні папери та фондові біржі" (1995 рік)
	Держстрахнагляд	Структурний підрозділ при Міністерстві фінансів	Страховий ринок	Закон Таджикистану "Про страхування" (1994 рік)
	Центральний банк Республіки Узбекистан	Державний орган, підзвітний Сенату	Грошовий ринок	Закон "Про Центральний банк Республіки Узбекистан" (1995 рік)
Узбекистан	Центр з координації та контролю за функціонуванням ринку цінних паперів	Структурний підрозділ Державного комітету з управління державним майном Міністерства фінансів	Ринок цінних паперів	Закон Узбекистану "Про механізм функціонування ринку цінних паперів" (1996 рік)
	Національний банк України	Особливий державний орган центрального управління, підзвітний Верховній Раді	Грошовий ринок	Закон України "Про Національний банк України" (1999 рік)
Україна	Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Президенту і підзвітний Верховній Раді	Ринок цінних паперів	Указ Президента України "Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку" (1997 рік)
	Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг	Центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Президенту	Ринок фінансових послуг	Указ Президента України "Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України" (2003 рік)

Джерело: розроблено автором на основі інформації з офіційних сайтів державних та виконавчих органів влади наведених країн.

До сфери її повноважень входить регулювання ринків цінних паперів та ринків фінансових послуг за винятком страхового ринку, який підконтрольний Федеральній службі страхового нагляду. При цьому в кінці 2006 року в Державну Думу було подано проект закону “Про регулювання підприємницької діяльності на фінансових ринках”, в якому йдеться про поетапне створення єдиного наглядового органу в фінансовому секторі економіки, але його було відхилено⁴. Сьогодні, в умовах фінансової кризи, дане питання знову набуває актуальності і привертає увагу російських науковців і практиків. Можливо, в сучасних умовах буде переглянуто підхід до регулювання фінансового ринку Росії. Не можна не відзначити особливості державного регулювання фінансового ринку в Молдові. Фактично тут існують два регулятори — Національний банк Молдови, який регулює грошовий ринок країни, і недавно створена Національна комісія з фінансового ринку (має статус самостійного органу), яка регулює і ринок цінних паперів, і ринок фінансових послуг. В Узбекистані, Таджикистані та Білорусі органи, що регулюють фінансові ринки, є структурними підрозділами їхніх міністерств фінансів і не мають самостійного статусу. В Україні регулювання фінансового ринку здійснюють три установи: Національний банк України як особливий державний орган центрального управління, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг як центральні органи виконавчої влади.

Отже, у розглянутих нами країнах підходи до державного регулювання фінансового ринку досить істотно різняться. Крім того, “не всі міжнародні установи підтримують створення мегарегулятора фінансового ринку. Наприклад, такий авторитетний орган, як Міжнародна організація комісій з цінних паперів, не поділяє гіпотезу про ефективну концепцію загального регулювання і нагляду за банківськими і фінансовими ринками навіть для розвинутих країн”⁵. Слід також наголосити на тому, що існуючий перелік органів державного регулювання може суттєво змінитися в умовах зростаючої інтеграції банківських, страхових ринків і ринків цінних паперів.

Тенденція до створення мегарегулятора проявляється, перш за все, в економічно розвинутих країнах. Основними чинниками, що сприяють створенню єдиного регуляторного органу фінансового ринку, є:

— взаємопроникнення різних напрямів фінансового бізнесу в результаті виникнення нових фінансових інструментів, коли комбіноване надання фінансових послуг стає домінуючою тенденцією;

— підвищення ролі небанківських фінансових установ і посилення кооперації з банківським сектором, у результаті чого спільних рис набувають процедури ліцензування, регулювання та нагляду за різними фінансовими компаніями;

---

⁴ Хандруев А. О целесообразности создания мегарегулятора на российском рынке финансовых услуг: [Електр. ресурс]. — <http://www.bfi.ru>.

⁵ Бутко В. Ломать не строить, или зачем Украине мегарегулятор финансового рынка: [Електр. ресурс]. — http://www.ubr.ua/fullnews/rus/lomat_ne_stroit_ili_zachem_ukraine_megareguliator_finansovogo_rynka-28583/

— зміни якісних та кількісних характеристик ризиків, що приймаються фінансовими ринками;

— консолідація бізнесу через процедури злиття та поглинання, створення на цій основі мегабанківських та мегафінансових структур. У даному контексті необхідно зазначити, що в Законі України “Про банки та банківську діяльність” передбачено можливість створення фінансової холдингової групи, яка має складатися переважно або виключно з установ, що надають фінансові послуги, причому серед них має бути щонайменше один банк, і материнська компанія повинна бути фінансовою установою⁶.

Стосовно створення в Україні єдиного мегарегулятора, на наш погляд, в умовах розвитку кризових явищ в економіці, і зокрема в фінансовому секторі, це є недоцільним, оскільки, як показує досвід країн, які використовують мегарегулятор, на етапі його запровадження і перепідпорядкування функцій рівень ефективності фінансового нагляду дещо знижується, що є неприпустимим в існуючих умовах. Наразі більш важливими є концентрація інформаційних потоків і синхронізація дій окремих регуляторів в єдиній системі⁷. Крім того, “для постановки питання про мегарегулятор як про можливість вирішення проблеми в Україні повинен бути досягнутий високий ступінь зрілості фінансового ринку, повинні вирости великі, і головне диверсифіковані, фінансові інститути і групи, існування яких дозволить поставити питання про перехід від функціонального до секторного регулювання, а після цього — до кроссекторного і тільки потім мова йтиме про створення мегарегулятора. ... Беручи до уваги слабкість ресурсів держави, існування саме окремих функціональних органів, що відповідають за конкретні сегменти та галузі фінансового ринку (НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП, Держфінмоніторинг), є винятково важливим, оскільки створює можливість спрямованої уваги та цільових заходів сприяння розвитку відповідних галузей: банків, страхових та інвестиційних компаній, інститутів пенсійного забезпечення, структур колективного інвестування”⁸.

Незважаючи на наявні розбіжності у функціонуванні вже існуючих фінансових ринків, на різну кількість їх учасників, на сформовані державою інституції, що забезпечують фінансовий нагляд, головним має залишатися таке: функції, покладені на фінансовий нагляд, повинні бути універсальними, а всі фінансові регулятори, — незалежно від того, чи є вони мегарегуляторами, які здійснюють регулювання та нагляд за ринком у цілому та всіма його учасниками, чи установами, що посекторально реалізують фінансове регулювання й нагляд, — повинні дотримуватись основних принципів організації процесу фінансового нагляду. Щодо ролі фінансового нагляду, то її суть досить точно сформульовано у праці Голови Центрального банку Республіки Вірменія Т.С. Саркіяна: “По-перше, незалежно від того, в

⁶ <http://www.rada.gov.ua>.

⁷ Монкієвич Я. До кризи наші регулятори смотрели только на свои деревья, а никак не на лес: [Електр. ресурс]. — http://www.prostobankir.com.ua/mezhbankovskiy_biznes/intervyu/yan_monkievich.

⁸ Бутко В. Знач. праця.

якому сегменті фінансової системи здійснюється нагляд, його мета не змінюється, а саме — захист інтересів інвесторів, вкладників та інших зацікавлених осіб. По-друге, незалежно від сегмента фінансового ринку нагляд повинен здійснюватися за трьома типами інститутів: учасники ринку, фінансові ринки, інфраструктура. По-третє, повинні виконуватися три основні функції нагляду:

— пруденційний нагляд — ліцензування, нормативне регулювання, визначення вимог та оцінка системи управління ризиками у фінансових установах, пруденційне регулювання фінансових конгломератів, регулювання процесів ліквідації;

— нагляд за поведінкою на ринку — захист прав інвесторів, нагляд за угодами на ринку цінних паперів, за прозорістю діяльності фінансових установ, за використанням інсайдерської інформації, відповідності принципам корпоративного управління;

— нагляд, спрямований на захист прав споживачів, — нагляд за якістю послуг, що надаються фінансовими установами, захист прав споживачів фінансових послуг”⁹.

Отже, світова фінансова криза виявила існуючі проблеми і недоліки щодо організації та регулювання і нагляду у фінансовій сфері. У свою чергу це призвело до реформування існуючих систем як на регіональних і національних рівнях, так і у світі в цілому. Сьогодні проблемами вдосконалення системи регулювання та нагляду за фінансовим ринком займаються й економічно розвинуті країни, і країни, що перебувають на ранніх етапах розвитку своїх фінансових ринків. З одного боку, існує так звана активна позиція щодо запровадження мегарегуляторів фінансового ринку, як то запропоновано на рівні Європейського Союзу, з другого — ведеться робота з удосконалення чинної посекторної структури регулювання фінансового ринку (наприклад, у США). В Україні активно обговорюється питання доцільності створення єдиного органу регулювання, але, з урахуванням особливостей розвитку вітчизняного фінансового ринку, це, на наш погляд, буде передчасним і не сприятиме розв’язанню проблем у фінансовій сфері.

---

⁹ Саркісян Т.С. К вопросу о финансовом надзоре и подходах к его организации // Деньги и кредит. — 2007. — № 4. — С. 20—23.